

>> Restes de mur a Abellars.

Abellars i l'església de Sant Jaume a Cantallops

Toponímia, fonts escrites i notícies de restes escadusseres

La toponímia local permet una primera aproximació al poblament medieval d'Abellars i a l'església de Sant Jaume, a l'Albera, un indret que va ser prospectat als anys vuitanta i que avui dia encara està per certificar arqueològicament. La documentació històrica en contextualitza la vida, i diferents informacions en donen notícia.

LLUÍS SERRANO > TEXT I FOTOS

El vilar Abellars o *Ballàs*, com pronuncia la gent gran, es troba al municipi de Cantallops, al nord-oest del poble, prop d'antigues vies de comunicació i camins ramaders. A l'indret, a uns 390 metres d'alçada, hi ha les ruïnes del mas d'Abellars, la casa de *Ballàs*, com es coneix localment el mas Bruc en el segle XVIII. Els nascuts en el primer quart del segle XX explicaven que Abellars era l'origen del poble: «Allà hi havia el poble, allà hi vivia la gent de Cantallops». Per a l'arqueòleg i l'historiador de la cultura, aquesta memòria oral esdevé molt interessant. Tenim un relat amb vocació de transmetre i explicar la gènesi de la població local. El vilar d'*Abiliarios* fou objecte de plet entre el vescomte Dalmau de Rocabertí i l'abat Amblart de Sant Quirze de Colera. El judici, que es va celebrar a Peralada el 30 de juliol de 1012 i que va ser presidit pel comte Hug d'Empúries, va acabar amb sentència favorable als interessos del monestir. En el text d'aquest litigi consten els límits del vilar d'Abellars. A l'est, limitava amb les Agudes, a la *Penya Roja*; al sud, amb el camí antic (*strada vetula*) de Cantallops a Agullana; a l'oest,

amb el *castelare* o el cim de *Leo Carcari*; i, al nord, el nom no s'ha pogut interpretar.

L'església de Sant Jaume

Altres topònims ens posen sobre la pista de l'església de Sant Jaume d'Abellars. En aquest paratge trobem una mola granítica anomenada el «roc de Sant Jaume», i en documentació notarial de 1778 trobem el «camí a Sant Jaume de Ballàs» com un dels límits d'una parcel·lació emfitèutica de terres comunals. Una època en què la finca d'Abellars, entre altres de la comarca, pertanyia a Josep de Masdevall, metge de cambra de Carles III. També tenim còpia d'un plànol, quan era propietat de can Batlle, on l'església apareix dibuixada i, aproximadament, ubicada. A aquestes referències hi hem d'afegir notícies del segle XI, quan l'església i el vilar pertanyien al vescomte *castrí Birtini*, i les aportades per Josep Maria Marquès (2000), dels llogats de 1269, 1336 o 1372 a Sant Jaume d'Abellars per part de diferents senyors com Dolça, viuda de Dalmau de Cantallops, qui el 1348 també en feia a Santa Margarida del castell de Requesens. La darrera notícia escrita, fins avui, és la referència del *Diccionario* de Ma-

>> Roc de Sant Jaume, amb l'Empordà al fons.

Els nascuts en el primer quart del segle XX explicaven que Abellars era l'origen de Cantallops

doz (1845), quan informa que al nord-oest, en direcció la Jonquera, «dentro de este radio se ven los vestigios o ruinas de una Iglesia que hubo en la montaña (...)».

Patrimoni fràgil

Les primeres prospeccions conegudes les van fer Badia, Bofarull, Carreras i Piñero, i les van publicar al dossier de l'Albera, després del gran incendi, en l'article «El patrimoni cultural, històric i monumental» (*Revista de Girona*, 1986, p. 41), però *in extenso* apareix a la *Catalunya Romànica* (1990, p. 442-443). En aquesta obra, i en referència al vilar d'Abellars, expliquen que a l'entorn de la casa d'Abellars «es poden veure vestigis de diferents edificacions en un espai força extens, que ha cobert la vegetació, molt espessa fins els darrers incendis». Pel que fa a l'església, indicaven que no acabaven d'identificar-ne l'emplaçament, i que les restes trobades només es podrien certificar amb una excavació arqueològica. En referència a l'església de Sant Jaume, Tomàs Masó, de Cantallops, gran coneixedor de l'Albera, va informar que entre finals dels setanta i primers dels vuitanta una retroexcavadora en va destruir les restes i que les pedres varen ser venudes. En vam donar notícia a la monografia local de Cantallops (2007).

Per acabar, podem dir que caldria una prospecció final que pogués certificar la ubicació i l'abast d'aquest poblament medieval. En els últims temps, amb el meu germà — Miquel Serrano— hem pentinat aquella part de muntanya i han aparegut diferents restes que s'haurien de confirmar arqueològicament. Mirant els ortofotomapes de 1946 es pot detectar una construcció que no existeix actualment. La recerca continua.

Lluís Serrano
és doctor en Història.

>> *Plana de Cantallops i l'Empordà al fons, des del roc de Sant Jaume. A sota, casa d'Abellars, antic mas Bruc.*

La darrera notícia és del *Diccionario de Madoz* (1845): «dentro de este radio se ven los vestigios o ruinas de una Iglesia que hubo en la montaña (...))»